

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง การปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4-6 ในโรงเรียนสังกัดศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ
2. ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
4. กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริฯ

2.1.1 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ

ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้มาตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2561) โดยทรงมีพระราชดำริว่าด้วยเศรษฐกิจพอเพียงตอนหนึ่งว่า “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป” ซึ่งก่อนที่จะทราบว่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นมีอะไรบ้าง จุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เกิดจากผลการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน สำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อยแต่ ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปใน

ชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการ
 สั่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่ม
 กันตามประเพณีเพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตก สลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและ
 สิ่งสมปรับเปลี่ยนแปลงกันมาถูกลืมเลือนและเริ่ม สูญหายไปสิ่งสำคัญ ก็คือ ความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่ง
 เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและ
 ความมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเอง
 ได้รับการสนองต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่ง
 ทั้งหมดที่กล่าวมาถือว่าเป็นศักยภาพพื้นฐานที่คนไทยและสังคมไทยเคยมีอยู่แต่เดิมต้องถูกกระทบกระเทือน
 ซึ่งวิกฤตเศรษฐกิจจากปัญหาฟองสบู่และปัญหาความอ่อนแอของชนบท รวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น
 ล้วนแต่เป็นข้อพิสูจน์และยืนยันปรากฏการณ์นี้ได้เป็นอย่างดี พระราชดำริว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง”
 (Sufficiency Economy) “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา
 ภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตรที่พระราชทานมานานกว่า 40 ปีแล้ว เป็นแนวพระราชดำริที่ตั้งอยู่บน
 รากฐานของวัฒนธรรมไทย เป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท
 คำนึงถึงความพอประมาณความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม
 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญจะต้องมี “สติ ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ใน
 การดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มี
 พระราชดำริครั้งแรกว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง” โดยพระองค์มีพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทาน
 ปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ความตอนหนึ่งว่า
 “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชน
 ส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐาน
 มั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดย
 ลำดับต่อไป” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ต่อมาพระองค์ทรงอธิบายและเน้นย้ำอีกหลายครั้ง ดังที่พระองค์มีพระ
 ราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิด เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2517 ความตอน
 หนึ่งว่า “คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่ง
 สมัยใหม่ แต่เราพออยู่พอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนา ที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน มีความสงบ
 และทำงานตั้งจิตอธิษฐานปลื้มใจจุดหมายในแง่นี้ ดังทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่พอกิน มีความ
 สงบนั้น ถ้าจะเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนั้นได้ เราจะอยู่อย่างยาว” พระ
 ราชดำรัสนี้ทรงเห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียง

อย่างเดียวยังอาจจะเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอมีพอกินก่อนเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป

“เมื่อปี 2517 ถึง 2541 นี้ก็ 24 ปี ไซ้ในวันนั้นได้พูดว่า เราควรปฏิบัติให้พอมีพอกินพอมีพอกินนี้แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงดี ถ้าแต่ละคนพอมีพอกินก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าในประเทศ พอมีพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะไม่พอมีพอกิน บางคนมีมาก บางคนไม่มีเลย สมัยก่อนนี้พอมีพอกินมาสมัยนี้ชักจะไม่พอมีพอกิน จึงต้องมีนโยบายที่จะทำเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้ทุกคนมีพอเพียงได้” พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร มีพระราชดำรัสถึงความสำคัญของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” พระราชทานผ่านมูลนิธิชัยพัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2542 ความตอนหนึ่งว่า “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือน เสาเข็มที่ถูกต้องรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้แน่นอน สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมาก มองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป” “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” จึงเป็นปรัชญาชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงอยู่ และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันก็ต้อง มีการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะ เจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้ทุกคนมีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มี ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้ เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่ตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมไทยเป็นแนวทางการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ที่สำคัญจะต้องมี “สติ

ปัญญา และความเพียร” ซึ่งจะนำไปสู่ “ความสุข” ในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง “คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้ำสมัย ว่าเมืองไทยเซซ ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งทันสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอกินพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พอกินพอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐานตั้งปณิธาน ในทางนี้ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่เรามีความพอกินพอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้” (4 ธันวาคม 2517) พระบรมราโชวาทนี้ ทรงชี้ให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่ เพียงอย่างเดียวอาจเกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ซึ่งหมายถึง แทนที่จะเน้นการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนำการพัฒนาประเทศ ควรที่จะสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจพื้นฐานก่อน นั่นคือ ทำให้ประชาชนในชนบทส่วนใหญ่พอกินพอกินก่อน เป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นการกระจายรายได้ เพื่อสร้างพื้นฐานและความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ก่อนเน้นการพัฒนาในระดับสูงขึ้นไป ทรงเตือนเรื่องพอกินพอกิน ตั้งแต่ปี 2517 คือ เมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว แต่ทิศทางการพัฒนามิได้เปลี่ยนแปลง “...เมื่อปี 2517 วันนั้นได้พูดถึงว่า เราควรปฏิบัติให้พอกินพอกิน พอกินพอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินพอกิน ก็ใช้ได้ ยิ่งถ้าทั้งประเทศพอกินพอกินก็ยิ่งดี และประเทศไทยเวลานั้นก็เริ่มจะเป็นไม่พอกินพอกิน บางคนก็มีมาก บางคนก็ไม่มีเลย...” (4 ธันวาคม 2541) เศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทาง การดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไข เพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ (มูลนิธิชัยพัฒนา. 2561)

พระราชดำริชี้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “...ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดีที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทย เรานี้ก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่าเรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทฤษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้นๆ มีการกู้เท่านั้นๆ หมายความว่า เศรษฐกิจก้าวหน้า แล้วประเทศก็เจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลขดี แต่ว่าถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้นไม่มีทาง...”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2536 “การจะเป็นเสือนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอกินพอกิน แบบพอกินพอกินนั้นหมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอกินพอกินกับตนเอง ความพอกินพอกินไม่ได้หมายความว่าทุกคนครบถ้วนจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ

จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่นี้ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2539 “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาขึ้นมาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ”

พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม 2541 “...พอเพียงมีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น...”

พระราชดำรัส เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม 2541 “...ฉันพูดเศรษฐกิจพอเพียงความหมาย คือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเอง คือทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไปเป็นสองหมื่น สามหมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิดคือเป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดูทีวี ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อทีวีดู เขาต้องการดูเพื่อความสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกลๆ ที่ฉันไป เขามีทีวีดูแต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้า แต่ถ้า Sufficiency นั้น มีทีวีเขาฟังเพื่อย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัดสุทไส่ และยังใส่เนคไทเวอร์ซาเซ อันนี้ก็เกินไป...” พระตำหนักเปี่ยมสุข วังไกลกังวล 17 มกราคม 2544

“พอมีพอกินนี้ได้พูดมาหลายปี สิบกว่าปีแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้ เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปีที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเองนั้นไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัยหิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อยๆ พัฒนาขึ้นมาต้องมีการแลกเปลี่ยนกัน มีการช่วยระหว่างหมู่บ้าน หรือระหว่างจะเรียกว่าอำเภอ จังหวัด ประเทศ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน มีการไม่พอเพียง จึงบอกว่าถ้ามีเศรษฐกิจพอเพียง เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะพอแล้วจะใช้ได้” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542 (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร, 2555)

2.1.2 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (อุดมพร อมรธรรม, 2537) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า “พอเพียงนี้มีความหมายกว้างขวาง คำว่า พอ ก็คือเพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ทำอะไรก็พอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียงทางความคิดก็เหมือนกัน ไม่ใช่ทางกายเท่านั้น ความพอเพียง ในความคิดก็คือ แสดงความคิดเห็นของตัว และปล่อยให้อีกคนพูดบ้าง และมาพิจารณาว่าที่เขาพูด กับเราอันไหนพอเพียง อันไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข เพราะว่าถ้าพูดกันโดยที่ไม่รู้เรื่องกัน ก็เป็นการทะเลาะกัน... ฉะนั้น ความพอเพียงนี้ก็แปลว่า ความพอประมาณ และความมีเหตุผล

ประมวล วรรสี (2542, น. 4-6) ให้ความเห็นว่า เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้แปลว่า ไม่เกี่ยวข้องกับใครไม่ค้าขาย ไม่ผลิต ไม่ส่งออก ไม่ทำเศรษฐกิจมหภาคแต่ หมายถึง การที่มนุษย์เรามีความพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการด้วยกัน ได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน 2) จิตใจพอเพียง 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง 5) ปัญญาพอเพียง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง และ 7) มีความมั่นคงพอเพียงไม่ไขว่คว้า เตี้ยวจน เตี้ยวรวย ซึ่งเมื่อทุกอย่างเกิดความพอเพียงก็จะเกิดความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งอาจจะเรียกในชื่ออื่น ๆ ได้ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐานเศรษฐกิจสมดุลหรือเศรษฐกิจบูรณาการ เป็นต้น

สุเมธ ตันติเวชกุล (2549, น. 24) อธิบายว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้

อำพล เสนาณรงค์ (2550) ได้กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียง ว่าเป็นปรัชญา หรือแนวปฏิบัติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปรารถนาจะให้รากแก้วในสังคมได้ยึดเป็นแนวดำรงชีวิตเพื่อความอยู่ดีกินดี ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมีด้วยกัน 7 ข้อ คือ พึ่งพาตนเอง พอประมาณ เดินสายกลาง มีภูมิคุ้มกัน มีเหตุผล เป็นคนดี และรู้จักสามัคคี โดยหลักสำคัญทั้ง 7 ข้อนี้ คนทุกกลุ่มทุก อาชีพสามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเอง อยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกินพอใช้ ความพอประมาณ และความมีเหตุผล ประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) พอเพียงสำหรับทุกคน 2) จิตใจพอเพียง 3) สิ่งแวดล้อมพอเพียง 4) ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง 5) ปัญญาพอเพียง 6) อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง และ 7) มีความมั่นคงพอเพียง

2.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริฯ

อำพน กิตติอำพน (2550, น.14) กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาซึ่งถึงแนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ที่มุ่งปฏิบัติในการลงทุน หรือขยายกิจการของบริษัท เพราะฉะนั้นแนวทางปฏิบัติ จึงขึ้นอยู่กับระดับที่มีความเชื่อมโยงกับระดับของการตัดสินใจทั้งในปัจเจกครอบครัว แนวทางปฏิบัติภายในชุมชนแนวทางปฏิบัติในภาคธุรกิจ และแนวทางปฏิบัติของรัฐ หรือแม้กระทั่งในภาคนิติบัญญัติของรัฐบาล หรือแม้กระทั่งในภาคนิติบัญญัติที่ต้องปฏิบัติตามแนวทางสายกลาง ไม่สุดโต่ง ไม่เน้นในทางใดทางหนึ่ง แต่ถามว่าทางสายกลางนี้มาได้อย่างไร เมื่อไปวิเคราะห์ส่วนที่สอง คือหลักของทางสายกลางนั้น จะนำมาซึ่งหลักความคิดที่ว่า ความพอเพียง ความพอประมาณ สมเหตุสมผล มีเหตุผลในการที่จะกำหนดสิ่งเหล่านั้น ซึ่งพระองค์ท่านก็ได้พระราชทานว่า “ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัว จะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่นี้ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก” (พระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลต่างๆ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540)

“มีพอเพียงพอกินนี้” ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง ถ้าแต่ละคนมีพอกินก็ใช้ได้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือยแต่ก็ทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำสมควรที่จะปฏิบัติ อันนี้ก็หมายความอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียงได้ แปลพอเพียงนี้คือ ตอนที่พูดพอเพียง แปลในใจแล้วก็ได้ออกมาด้วยว่าจะแปลเป็น Self - sufficiency ถึงได้บอกว่าพอเพียงแก่ตนเองแต่ความจริงเศรษฐกิจพอเพียงนี้ กว้างกว่า Self - sufficiency ซึ่ง Self - sufficiency นี้ หมายความว่า ผลิตอะไรมีอะไรที่จะใช้ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง ที่อื่นเขาแปลจากภาษาฝรั่งเศสกันว่า ให้ยืนบนขาตัวเอง คำว่ายืนบนขาตัวเองนี้ มีคนบางคนเขาพูดว่าชอบกอล ใครจะมายืนบนขาคนอื่น มายืนบนขาเรา เราก็โกรธ แต่ตัวเองยืนบนขาตัวเองก็หกล้มอันนี้ก็ เป็นความคิดที่มันอาจจะเฟื่องไปหน่อย แต่ว่าเป็นตามที่เขาเรียกว่า ยืนบนขาตัวเอง หมายความว่า 2 ขาของเราให้ยืนบนพื้นให้อยู่ได้ไม่หกล้ม ไม่ต้องไปขอยืมมาจากคนอื่นมาใช้เพื่อที่จะยืน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ให้มีความพอเพียงกับตัวเอง (Self Sufficiency) อยู่ได้โดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้ตนเอง และผู้อื่น ซึ่งต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อนมีความพอกินพอใช้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ย่อมสามารถ สร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวปรัชญาที่ทุกๆ คน

สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ไม่ว่าจะเป็นตัวเราเอง นักเรียน เกษตรกร ข้าราชการ และประชาชนทั่วไป ตลอดจนบริษัท ห้างร้าน สถาบันต่าง ๆ ทั้งนอกภาคการเกษตรและในภาคการเกษตร สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวไปปฏิบัติ เพื่อดำรงชีวิตและพัฒนาธุรกิจการค้าได้จริงการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ทางสายกลาง และความไม่ประมาท

แต่คำว่าพอเพียงนี้มีความหมายกว้างกว่านี้ อีก คือ คำว่าพอเพียง พอเพียงนี้ก็พอคนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไร ต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมากคนเราก็อยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่เบียดเบียนของคนอื่น ต้องพอประมาณ พุดจากก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง

สมพร เทพสิทธา (2546, น. 221) ได้สรุปหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็นโดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับโดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

3.1 ความพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ กล่าวคือ

4.1 เงื่อนไขความรู้

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม

5. แนวทางในการปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความรู้และเทคโนโลยีแสดงให้เห็นว่าความพอเพียง เป็นทั้งแนวทางปฏิบัติหรือวิธีการ (Means)

และผลของการกระทำ (Ends) ที่คาดว่าจะได้รับ โดยคำนึงถึงความสมดุลบนพื้นฐานของความพอประมาณ อย่างมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและการพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

สุเมธ ตันติเวชกุล (2550, น. 56) ได้อธิบายถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงประกอบหลักการหลักวิชา และหลักธรรมหลายประการ อาทิ 1) เป็นปรัชญาแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ 2) เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง 3) จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้อย่างดี 4) ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่ จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง ภายนอกและภายใน 5) จะต้องอาศัย ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน 6) จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของ รัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้ มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ

สมพร เทพสิทธา (2548, น. 13-14) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาของประเทศ โดยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 - 2549 ได้ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาของประเทศ โดยมีแนวทางดังนี้ 1) ทางสายกลาง ไม่พัฒนาไปในทางทิศใดทิศหนึ่งจนเกินไป เช่น ปิดหรือเปิดเสรีเต็มที่ 2) ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม 3) ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีความพอดีทั้งในการผลิตและการบริโภค 4) ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่าง รวดเร็ว 5) การเสริมสร้างคุณภาพคน เน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มิตรไมตรี เอื้ออาทร มีความเพียร มีวินัย มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง

สมพร เทพสิทธา (2548, น. 33-34) ได้อธิบายถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สอดคล้องกับเศรษฐศาสตร์แนวพุทธของ (Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันได้กล่าวว่า “สัมมาอาชีวะ” ซึ่งเป็นธรรมข้อหนึ่งในมรรคแปดของพระพุทธเจ้าเป็นเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ นักเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ส่งเสริมให้มนุษย์มีมาตรฐานการครองชีพที่สูง โดยวัดจากจำนวนการบริโภค และ ถือว่าผู้ที่บริโภคมากจะ “อยู่ดีกินดี” กว่าผู้บริโภคน้อย แต่นักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีความเห็นว่าการบริโภคเป็นเพียงมรรคที่จะนำมาซึ่งความอยู่ดีกินดี ดังนั้นจุดมุ่งหมายน่าจะอยู่ที่การทำให้การกินดีอยู่ดี

มากที่สุด โดยการบริโภคให้น้อยที่สุดหัวใจของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ ความเรียบง่าย อหิสาธรรม และทางสายกลาง สมพร เทพสิทธิ์า (2548, น. 36-37) ได้อธิบายถึง “เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ” ของพระธรรมปิฎก (ประยุต ปยุตโต) ว่าเศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้มีลักษณะเป็นสายกลาง อาจจะเรียกว่าเศรษฐศาสตร์ สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทาที่ว่า เป็นสายกลางเป็นมัชฌิมา คือ มีความพอดี พอประมาณ ได้ดุลยภาพ ความพอดี คือ จุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิต ตัวกำหนด เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักพอประมาณ รู้จักพอประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดี ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2550) กล่าวว่า คนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ในระดับหนึ่งทว่ายังคงมองว่า เป็นเรื่องของความประหยัดมัธยัสถ์ในการใช้ชีวิตประจำวันหรือมองว่า เป็นการนำมาประยุกต์ใช้ในภาคเกษตรกรรมเท่านั้น ซึ่งอันที่จริงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกภาคส่วน และนำมาประยุกต์ใช้อย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้ง่ายในการทำ ความเข้าใจ ในขณะที่ต่างชาติดังกล่าวมักเข้าใจผิดคิดว่าพอเพียง แปลว่า ไม่ก้าวหน้าซึ่งไม่เป็นความจริงอย่าง ที่สุดโลกาภิวัตน์ มีทั้งด้านดี และด้านลบสิ่งที่ดีก็นำมาประยุกต์ใช้ให้ประเทศก้าวหน้า แต่ความก้าวหน้าต้องสมดุลกับประเทศด้วย ที่สำคัญการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ให้ได้ผล ต้องพยายาม ลดค่านิยมด้านวัตถุนิยมที่เน้นความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย พร้อมปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชนในเรื่องของการเอื้อเฟื้อ แบ่งปันเสริมเข้าไปด้วยมุ่งหวังให้สังคมไทยรู้จักคำว่า พอเพียงมากขึ้น ไม่หลงตามไปกับกระแสบริโภคนิยม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเปรียบเสมือนเข็มทิศ เพื่อนำไปสู่หนทางการตัดสินใจที่ถูกต้อง และยั่งยืน

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา (2549, น. 27-28) ได้อธิบายถึง เนื้อหาสรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จากการสรุปเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย ฯลฯ ได้ร่วมกันแปลงนิยามออกมาเป็นสัญลักษณ์ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ จดจำและนำไปปฏิบัติ โดยมีความหมายว่า ปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเรื่องของทางสายกลาง ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ข้อ คือ 1) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้านความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้น ปฏิบัติ 2) เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตและมี 3 คุณลักษณะที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันไป คือ 2.1) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2.2) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผล ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ 2.3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะนำชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปสู่การพัฒนาที่ สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

เกษม วัฒนชัย (2550, น. 89) ได้อธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับตัวบุคคล และองค์กรทุกระดับที่นำไปปฏิบัติเป็นภูมิคุ้มกันและนำมา ซึ่งความสุขเป็นรากฐานรองรับความ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของโลก รวมทั้งไม่เคยทำลายเศรษฐกิจหลักของประเทศเหมือนที่บางคนกล่าว อ้าง แม้สหประชาชาติก็ยอมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้ การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ เงื่อนไขด้านหลักวิชาการที่จะต้องมีความสมเหตุสมผล เงื่อนไขด้านคุณธรรม และเงื่อนไขด้านการดำเนินชีวิต เช่น ความอดทน ความเพียร ความขยัน ส่วนเรื่องความพอประมาณ ไม่ใช่การ ขี้เหนียวจนสุดโต่ง แต่เป็นทางสายกลาง คือ ความประหยัด พอดี พอเหมาะต่อความจำเป็นตามอัตภาพ การรักษาหน้าหรือลัทธิ เอาอย่างนั้นไม่เป็น

การพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นการปลูกฝังคุณค่าของความเป็นคน การคิดให้ถูก ปฏิบัติให้ถูก อย่างมีสติและใช้ปัญญาไปในทางที่ถูกเพื่อเพิ่มทางเลือกและการพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ให้สามารถอยู่อย่างพออยู่พอกิน อิ่มสุขตัวเองและครอบครัวได้โดยไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

จากแนวคิดเกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ดังนี้ “...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ. อันนี้ก็ความหมายอีกอย่างของเศรษฐกิจ หรือระบบพอเพียง พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียงทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง...” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 5 ธันวาคม 2541 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, น. 12-16)

ทุกคนสามารถนำหลักปรัชญาฯ มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตได้ ไม่ใช่เฉพาะในหมู่คนจนหรือเกษตรกร โดยต้อง “ระเบิดจากข้างใน” คือการเกิดจิตสำนึก มีความศรัทธาเชื่อมั่น เห็นคุณค่าและนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง แล้วจึงขยายไปสู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัวมุ่งเน้นให้บุคคลและครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างมี ความสุขทั้งทางกาย

และทางใจ พึ่งพาตนเองอย่างเต็มความสามารถ ไม่ทำอะไรเกินตัว ดำเนินชีวิตโดย ไม่เบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น รวมทั้งใฝ่รู้และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อความมั่นคงในอนาคต และเป็นที่ยังให้ผู้อื่น ได้ในที่สุด เช่น หาปัจจัยสี่มาเลี้ยงตนเองและครอบครัวจากการประกอบสัมมาชีพ รู้ข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ประหยัดแต่ไม่ใช้ตระหนี่ ลด-ละ-เลิก อบายมุข สอนให้เด็กรู้จักคุณค่า รู้จักใช้ และรู้จักออมเงินและสิ่งของ เครื่องใช้ ดูแลรักษาสุขภาพ มีการแบ่งปันภายในครอบครัว ชุมชน และสังคมรอบข้าง รวมถึงการรักษา วัฒนธรรม ประเพณี และการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ความพอเพียง ระดับชุมชน คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนบน หลักของความรู้ รักสามัคคี สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกันในชุมชนและนอกชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ องค์กรการเงินสวัสดิการชุมชน การช่วยดูแล รักษาความสงบความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย รวมทั้งการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้างเสริมชุมชนให้มีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ที่พอเพียง ความพอเพียงในภาคธุรกิจเอกชน เริ่มจากความมุ่งมั่นในการ ดำเนินธุรกิจที่หวังผลประโยชน์หรือกำไรในระยะยาวมากกว่าระยะสั้น แสวงหาผลตอบแทนบนพื้นฐาน ของการแบ่งปัน มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับประโยชน์อย่างเหมาะสมและเป็นธรรมทั้งลูกค้า คู่ค้า ผู้ถือหุ้น และพนักงานด้านการขยายธุรกิจต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไปรวมทั้งต้องมีความรู้และเข้าใจธุรกิจของ ตนเองรู้จักลูกค้า ศึกษาคู่แข่ง และเรียนรู้การตลาดอย่างถ่องแท้ ผลิตในสิ่งที่ถนัดและทำตามกำลังสร้าง เอกลักษณะที่แตกต่างและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง มีการเตรียมความพร้อมต่อการ เปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้น มีความซื่อสัตย์รับผิดชอบต่อสังคมและป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญต้องสร้างเสริมความรู้และจัดสวัสดิการให้แก่พนักงานอย่างเหมาะสม ความพอเพียงระดับประเทศ เป็นการบริหารจัดการประเทศ โดยเริ่มจากการวางรากฐานให้ประชาชนส่วนใหญ่อยู่อย่างพอมีพอกินและ พึ่งตนเองได้ มีความรู้และคุณธรรมในการดำเนินชีวิต มีการรวมกลุ่มของชุมชนหลายๆ แห่งเพื่อ แลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญา และร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างรู้ รักสามัคคี เสริมสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชนให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

2.1.3.1 การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

- 1) ด้านเศรษฐกิจ ไม่ใช่จ่ายเกินตัว ไม่ลงทุน เกินขนาด คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกัน ไม่เสี่ยงเกินไป
- 2) ด้านจิตใจ มีจิตใจเข้มแข็ง มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว

3) ด้านสังคมและวัฒนธรรม ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน รักษาเอกลักษณ์ ภาษา ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมไทย

4) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ ฟื้นฟูทรัพยากรเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคงอยู่ ชั่วลูกหลาน

5) ด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน

การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ใช้ในทุกภาคส่วนของสังคมอย่างจริงจัง จะส่งผลให้การพัฒนาประเทศก้าวหน้าไป อย่างสมดุล มั่นคง และยั่งยืน พร้อมรับ ทั้งด้านชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี อันจะนำไปสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันในสังคมไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, น. 18-28)

2.1.4 องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนับเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปในทางสายกลางที่เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของคนไทยซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับประชาชนทุกระดับ ทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร และระดับประเทศได้ โดยมีคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคมสิ่งแวดล้อมรวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมายหลักศีลธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมที่พึงยึดถือถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องอย่างถ่วงถ่วงโดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัว ให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่ทันที่

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ต้องอาศัยทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐาน

เงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจ ของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคีไม่โลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรู้รอบรู้รอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริฯ ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เงื่อนไขคุณธรรม และเงื่อนไขหลักวิชา

2.1.5 การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริฯ มาปฏิบัติ

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวความคิดและทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจมหภาคของไทย ซึ่งบรรจุอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลยั่งยืน และมีภูมิคุ้มกัน เพื่อความอยู่ดีมีสุข มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน หรือที่เรียกว่า สังคมสีเขียว (Green Society) ด้วยหลักการดังกล่าว แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 นี้จะไม่เน้นเรื่องตัวเลขการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่ยังคงให้ความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจแบบทวิลักษณ์ หรือระบบเศรษฐกิจที่มีความแตกต่างกันระหว่างเศรษฐกิจชุมชนเมืองและชนบท ดร.สมเกียรติ อ่อนวิมล เรียกสิ่งนี้ว่า วิกฤตเศรษฐกิจพอเพียง คือ ความไม่รู้ว่าจะนำปรัชญานี้ไปใช้ทำอะไร กลายเป็นว่าผู้นำสังคมทุกคน ทั้งนักการเมืองและรัฐบาลใช้คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นข้ออ้างในการทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อให้รู้สึกว่าได้สนองพระราชดำริสและให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี หรือพูดง่าย ๆ ก็คือ เศรษฐกิจพอเพียง ถูกใช้เพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อตัวเอง ซึ่งความไม่เข้าใจนี้อาจเกิดจากการสับสนว่าเศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่นั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้มีความเข้าใจว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงการปฏิเสธอุตสาหกรรมแล้วกลับไปสู่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ผิด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ได้รับการเชิดชูสูงสุด จาก สหประชาชาติ (UN) โดยนายโคฟี อันนัน ในฐานะเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล The Human Development Lifetime Achievement Award แก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อ 26 พฤษภาคม 2549 และได้มีปาฐกถาถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นปรัชญาที่สามารถเริ่มได้จากการสร้างภูมิคุ้มกันในตนเองสู่หมู่บ้าน และสู่เศรษฐกิจในวงกว้างขึ้นในที่สุด เป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ต่อประเทศไทยและนานาประเทศ โดยที่องค์การสหประชาชาติได้สนับสนุนให้ประเทศต่าง ๆ ที่เป็นสมาชิก 166 ประเทศยึดเป็นแนวทางสู่การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้ กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา คุณลักษณะ เศรษฐกิจ

พอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

ความพอประมาณ นั้นหมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยจนเกินไป และไม่มากจนเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

ความมีเหตุผล นั้นหมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น โดยจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล พิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล

เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

2.1.5.1 การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ระดับครอบครัว ครอบครัวไทยมีฐานะความเป็นอยู่แตกต่างกัน โดยอาจจำแนกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มกู้กินกู้ใช้ หรือครอบครัวที่มีฐานะทางการเงินไม่พอกินพอใช้ ต้องไปกู้เงินมาใช้จ่าย กลุ่มพอกินพอใช้ หรือครอบครัวที่ไม่รวยไม่จน แต่ใช้ชีวิตอยู่ได้ และกลุ่มอยู่ดีกินดี ซึ่งถือเป็นครอบครัวที่พึงประสงค์ ในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับครอบครัวต้องพัฒนาครอบครัวกลุ่มแรกให้ปลอดจากหนี้สินและมีฐานะดีขึ้นอย่างน้อยในระดับพอกินพอใช้ แล้วจึงพัฒนาต่อเนื่องให้เป็นครอบครัวอยู่ดีกินดีในที่สุด ทั้งนี้ ต้องเริ่มจากรู้จักวางแผนการเงินของตนเองและครอบครัว มีการประหยัดอดออม ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วย มีเหตุมีผล ไม่ใช่จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น จนกลายเป็นค่าน้ำพริกละลายแม่น้ำ หรือหน้าใหญ่ใจโต ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินอัตราที่เป็นอยู่ การปลูกฝังนิสัยประหยัด สร้างวินัยรักการออมและมีทักษะในการจัดการทางการเงินได้เป็นอย่างดีจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก โดยมีวิธีการสำคัญ ดังนี้

1) สอนให้เด็กรู้จักคุณค่าของเงิน นอกจากพ่อแม่ผู้ปกครองจะจำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายที่จะให้แก่เด็กในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์หรือแต่ละเดือน เพื่อให้เด็กมีวินัยในการบริหารเงินก้อนนั้นภายในช่วงเวลานั้น ๆ แล้วยังควรส่งเสริมให้เด็กมีประสบการณ์ในการทำงานสุจริตหารายได้ด้วยตนเอง เพื่อให้เห็นคุณค่าของเงินด้วย เช่น การทำงานในช่วงปิดเทอม เป็นต้น

2) สอนให้เด็กรู้จักใช้เงิน โดยพ่อแม่ผู้ปกครองและโรงเรียนควรสอนให้เด็กรู้จักการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเป็นประจำ เพื่อให้รู้ถึงสถานการณ์เงินของตนเอง สอนให้ใช้เงินอย่างมีเหตุผลพอประมาณกับอัตราภาพของตนเอง ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย และคิดให้รอบคอบก่อนใช้เงิน เพื่อไม่สร้างปัญหาให้ตนเองและครอบครัว

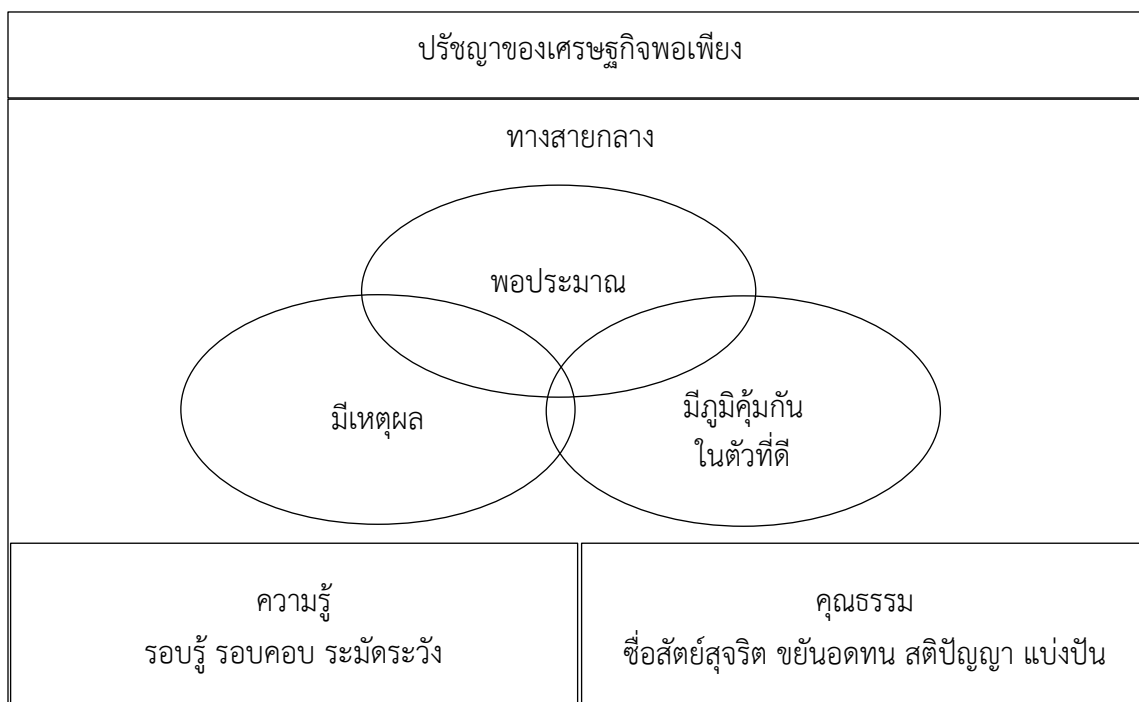
3) สอนให้เด็กรู้จักออมและทำบุญ นอกจากจะส่งเสริมให้เด็กสะสมเงินออมไว้ใช้ในยามที่จำเป็นหรือไว้ใช้ในภายภาคหน้าแล้ว ควรสนับสนุนให้เด็กแบ่งเงินออมไปทำบุญทำทานในวาระต่าง ๆ บ้าง เพื่อปลูกฝังความมีน้ำใจเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ รู้จักให้เพื่อช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสหรือคนที่ประสบปัญหา มีจิตอาสาพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งลดความเห็นแก่ตัว ลดปัญหาฉ้อโกงหรือคอร์รัปชันในอนาคตอีกด้วย นอกจากนี้ จะต้องสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม ศีลธรรมและวัฒนธรรมให้กับสมาชิกในครอบครัว เช่น การสานสัมพันธ์ในหมู่เครือญาติเป็นประจำสม่ำเสมอ การพาลูกไปศาสนสถาน เช่น วัด โบสถ์ มัสยิด เพื่อเรียนรู้และปฏิบัติธรรม การปลูกฝังความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมไทย รวมทั้งเสริมสร้างพฤติกรรมนิสัยรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ระดับโรงเรียน การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในระดับโรงเรียนควรดำเนินการด้วยการให้ผู้บริหารนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของโรงเรียน จัดการเรียนการสอนไว้ในสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 สาระ พร้อมทั้งใช้เป็นคู่มือในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมแนะแนว ขณะเดียวกัน ผู้บริหาร ครูและบุคลากรในโรงเรียน รวมถึงนักเรียนต้องนำไปใช้ในครอบครัวของตนเองด้วย โรงเรียนต้องสร้างภูมิคุ้มกันทั้ง 4 ด้านให้เข้มแข็ง โดยมีการบริหารการเงินที่ดี เป็นโรงเรียนมีวิสัยประหยัด เรียบง่าย ตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง และหาหนทางสร้างรายได้ มีการประกันความเสี่ยงและมีการวางแผนการเงินระยะยาว อีกทั้งครูและบุคลากรในโรงเรียนปลอดจากหนี้สิน ขณะเดียวกัน โรงเรียนมีความรู้ รัก สามัคคี ทุกคนที่คุณธรรมไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ปลอดจากอบายมุขและยาเสพติดเป็นโรงเรียนสีขาวที่ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข นอกจากนี้ ต้องสอนเด็กให้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าของสถาบันหลักของชาติ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันศาสนา และสถาบันชาติ ให้มีภาคภูมิใจในความเป็นไทย ยึดผลประโยชน์และความอยู่รอดของชาติเป็นสำคัญ อีกทั้งให้มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีความผูกพันและพร้อมที่จะเสียสละต่อแผ่นดินไทย

ระดับชุมชน เพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของคนในชุมชนอันมีที่มาจาก การใช้จ่ายเกินตัว ใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่เกิดประโยชน์และไม่ทำให้เกิดรายได้ เช่น เล่นการพนัน ดื่มสุรา ฯลฯ ทำให้เงินไม่พอใช้จนต้องกู้หนี้เป็นสิน คนในชุมชนต้องมาเรียนรู้ร่วมกันมีการกำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกัน วางแผนแก้ไขปัญหา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้จ่ายของคนในชุมชนเสียใหม่ เริ่มจากการสำรวจฐานะการเงินของตนเองและครอบครัวด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่จำเป็น เช่น ค่าอาหาร ค่าการศึกษาของบุตรหลาน ฯลฯ และอะไรเป็นรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าเหล้า ค่าห่วยการพนัน ของใช้ฟุ่มเฟือย ฯลฯ ต่อจากนั้น จึงวางแผนลด ละ เลิกรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง เอาเงินส่วนนั้นไปทยอยใช้หนี้ที่ติดค้างอยู่ และแบ่งปันบางส่วนเก็บออมไว้ ควบคู่ไปกับการทำอาชีพเสริมเพื่อหารายได้มากขึ้น เช่น รวมกลุ่มกันทำวิสาหกิจชุมชนด้วยการใช้ทุนทรัพยากรและทุนทางสังคมที่ชุมชนมีอยู่โดยมีการติดตามความต้องการและความเคลื่อนไหวของตลาดอย่างใกล้ชิด ขณะเดียวกันคนในชุมชนต้องร่วมกันสำรวจวิเคราะห์สถานะของชุมชนในรอบด้านเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมศีลธรรม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งด้วย เช่น การฟื้นฟูคุณธรรมในเรื่องที่เป็นข้อบกพร่องของคนในชุมชน การร่วมแรงร่วมใจอนุรักษ์เขตชุมชนวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง การดูแลเผื่อระวังทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ภาคธุรกิจ ในการดำเนินธุรกิจใด ๆ จะต้องคำนึงถึงการมีหลักประกันความเสี่ยงในอนาคต เช่น มีเงินออม มีการวางแผนบริหารความเสี่ยงภายในองค์กร ฯลฯ มีการลงทุนที่ก่อให้เกิดรายได้และการลงทุนเพื่อวางแผนพัฒนาในระยะยาวด้วย เช่น การพัฒนานวัตกรรมเพื่อนำไปปรับปรุงกระบวนการผลิตสินค้าหรือการให้บริการให้มีคุณภาพมาตรฐาน การกำหนดจริยธรรมขององค์กรด้วยการเน้น หลักธรรมาภิบาล การคำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งเจ้าของผู้ถือหุ้น พนักงาน ลูกค้าและสาธารณชน รวมทั้งการทำกิจกรรมคืนกำไรสู่สังคมและสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2555, น. 6-8)

ภาพที่ 2.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการพัฒนาที่จะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยความพอประมาณ ความมีเหตุผลและการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้และคุณธรรม ความเพียรและความอดทน สติปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคีรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างสมดุลและยั่งยืน ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักปรัชญาที่เป็นสากล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับ ทุกเพศ ทุกวัย และทุกศาสนา

2.2 ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาคุณภาพมิ่งเมือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

2.2.1 ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์พัฒนาคุณภาพมิ่งเมือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง ตั้งอยู่โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย ที่อยู่ 291 หมู่ 1 บ้านโคกพระ ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 โทรศัพท์ 043-789014 เปิดสอนนักเรียนตั้งแต่ ระดับอนุบาล 1 - มัธยมศึกษาตอนต้นศึกษาขึ้น เพื่อให้โรงเรียนในสังกัดได้มีการประสานงาน ร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 1 จึงได้จัดเครือข่ายโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาขึ้น 20 เครือข่าย และแบ่งเครือข่ายให้ศึกษานิเทศก์รับผิดชอบดูแลรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นผู้กำกับดูแล ครอบคลุมพื้นที่ เครือข่าย รวม 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอแกลง อำเภอกระเปือ และอำเภอเมืองมหาสารคาม ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง มีเขตรับผิดชอบที่อำเภอกันทรวิชัย ครอบคลุม 2 ตำบล ตำบลศรีสุข และตำบลโคกพระ มีโรงเรียนในสังกัดจำนวน 9 โรงเรียนดังนี้ 1) โรงเรียนอนุบาลกันทรวิชัย 2) โรงเรียนบ้านคอกม้า 3) โรงเรียนบ้านเหล่า 4) โรงเรียนบ้านสมศรีมะแปบประชาบำรุง 5) โรงเรียนชุมชนบ้านลาดวิทยาคม 6) โรงเรียนบ้านอิฐดอนหวายขม้น 7) โรงเรียนบ้านหนองหว้าหนองแคนดอนบก 8) โรงเรียนบ้านน้ำเที่ยงดอนอิจันทร์ 9) โรงเรียนบ้านนาดีศรีสุข ประกาศสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 1 (2547) ปัจจุบันมีนายมานิตย์ บุตรพรม ดำรงตำแหน่งประธานศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง

2.2.2 สภาพชุมชนโดยรอบศูนย์พัฒนาการศึกษาเมือง อำเภอกันทรวิชัยจังหวัดมหาสารคาม

สภาพชุมชนโดยรอบศูนย์พัฒนาการศึกษาเมือง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่เขตปกครองด้วยกัน 2 ตำบล คือ ตำบลโคกพระ การปกครองและเขตการบริหาร ในเขตเทศบาลตำบลโคกพระ มี 4 หมู่บ้าน จำนวน 1,296 ครัวเรือน คือ บ้านโคกพระ หมู่ที่ 1 บ้านโคกพระ, หมู่ที่ 2 บ้านขนมจิน, หมู่ที่ 3 ตำบลโคกพระ, บ้านหนองแวง หมู่ที่ 4, ตำบลศรีสุข การปกครองและเขตการบริหารในเขตตำบลศรีสุข มีเขตการปกครอง 24 หมู่บ้าน จำนวน 2,355 ครัวเรือน คือ บ้านดอนแดง หมู่ที่ 1, บ้านศรีสุข หมู่ที่ 2, บ้านนาดี หมู่ที่ 3, บ้านน้ำเที่ยง หมู่ที่ 4, บ้านดอนอิจันทร์ หมู่ที่ 5, บ้านดอนบก หมู่ที่ 6, บ้านหนองแคนน้อย หมู่ที่ 7, บ้านหนองหว้า หมู่ที่ 8, บ้านหนองอิฐ หมู่ที่ 9, บ้านดอนหวาย หมู่ที่ 10, บ้านดอนขม้น หมู่ที่ 11, บ้านลาดบูรพา หมู่ที่ 13, บ้านลาดใต้ หมู่ที่ 14, บ้านลาด หมู่ที่ 1, บ้านหนองแคน หมู่ที่ 1, บ้านศรีสุข หมู่ที่ 16, บ้านลาดพัฒนา หมู่ที่ 17, บ้านลาดสมบูรณ์ หมู่ที่ 18, บ้านหนองแคน หมู่ที่ 19, บ้านหนองหว้า

หมู่ที่ 20, บ้านลาดเจริญ หมู่ที่ 21, บ้านหนองคู หมู่ที่ 22, บ้านลาด หมู่ที่ 24 มีลักษณะชุมชนแบบชนบท อาชีพหลักของคนในชุมชน คือ เกษตรกรรม ค้าขาย มีแหล่งน้ำธรรมชาติ หนองบัวเป็นหนองขนาดใหญ่ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และเป็นแหล่งอุปโภคบริโภค ใช้สอยตลอดปี ของชาวตำบลโคกพระ การนับถือศาสนา ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวัดประจำหมู่บ้านเพื่อปฏิบัติธรรม กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียนและชาวบ้าน วัดสำคัญใกล้เคียงศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมือง วัดสุวรรณवास ตั้งอยู่ตำบลโคกพระ อำเภอกันทรวิชัย มีศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดโพธิ์ศรีบ้านลาด และได้รับรางวัลชุมชนคุณธรรมต้นแบบ ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย มีแหล่งเรียนรู้ ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง บ้านดอนแดง ตำบลศรีสุข อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม มีปราชญ์ชาวบ้านและผู้รู้อยู่ในชุมชนเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น นายคำพันธ์ เหล่าวงษ์ ปราชญ์เกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายแก่นักเรียน

การคมนาคม

2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กุลวดี ล้อมทอง วีระภัทรานนท์ (2550, น.102-105) ศึกษาเรื่อง “การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ศึกษากรณีบุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์” โดยงานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และการทำงาน ผลงานวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีการรับรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการได้ยิน ได้เห็น และได้อ่านผ่านการรับรู้จากสื่อที่บุคคลและสื่อมวลชน โดยเฉพาะการรับรู้จากผู้บริหารระดับสูง และจากวารสารของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นส่วนใหญ่ ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญมีความเข้าใจในองค์ประกอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี สามารถแยกความแตกต่างขององค์ประกอบหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน 2) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และการทำงาน พบว่า การประยุกต์ใช้กับตนเอง และการประยุกต์ใช้กับครอบครัว คือ สามารถจัดสรรรายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายและยังมีเหลือเก็บออม มีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ เน้นเรื่องความประหยัดและคุ้มค่า มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความรู้ควบคู่เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเน้นเรื่องความซื่อสัตย์ การประยุกต์ใช้กับการทำงาน คือ สามารถทำงานได้ทัน

ต่อเวลา มีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ เน้นเรื่องความจำเป็นและคุณค่า มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความรู้ควบคู่เทคโนโลยีที่ทันสมัย และเน้นเรื่องความโปร่งใสตรวจสอบได้เอื้อ

นฤบาล วงษ์ขาริ (2551, น. 129-131) ได้ศึกษาการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนในสถานศึกษาช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับการดำเนินการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านวินัย ความรับผิดชอบ การปฏิบัติตามหลักศาสนา ซื่อสัตย์สุจริต เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประหยัด ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 2) ผู้บริหารสถานศึกษา มีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้านมากกว่าครูผู้สอนและนักเรียน รวมทั้งครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน โดยภาพรวมและรายด้านมากกว่านักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม คือ ด้านการประหยัด ควรจัดให้มีการบูรณาการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชาหรือจัดตั้งชมรมรีไซเคิล เพื่อนำเศษวัสดุเหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นของใช้ใหม่หรือดัดแปลงให้มีคุณค่าอยู่เสมอ จำหน่ายเป็นรายได้ระหว่างเรียน ด้านวินัย ควรมีการจัดกิจกรรมการมีวินัยที่หลากหลาย เช่น การอบรมหน้าเสาธง การเข้าค่ายพัฒนาจิต การโฮมรูม การประกวดมารยาทไทย เพื่อปลูกฝังพฤติกรรมที่ยั่งยืน ด้านซื่อสัตย์สุจริต ควรกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละสถานศึกษาเกี่ยวกับการไม่ลอกการบ้านหรือข้อสอบของเพื่อน เพื่อให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริตในอนาคต ด้านความรับผิดชอบ ควรมีกิจกรรมพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน เช่น การรักษาความสะอาด การดูแลรักษาต้นไม้ การตรงต่อเวลา ด้านการปฏิบัติตามหลักศาสนา ควรมีรูปแบบการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนตามหลักศาสนาแก่นักเรียนที่น่าสนใจ เช่น การชมการ์ตูนธรรมะ การสนทนาธรรมกับบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ควรมีกิจกรรมการปลูกฝังนักเรียนเพื่อให้ความช่วยเหลือกิจผู้อื่นเสมอเป็นกิจตนเอง เช่น การแบ่งปันความรัก สิ่งของ และแรงงาน เพื่อช่วยเหลือเพื่อนนักเรียนและสังคม ด้านเมตตากรุณา ควรมีกิจกรรมแสดงความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จในการสอนแต่ละรายวิชา เช่น บทบาทสมมติ แสดงละคร ครูและผู้ปกครองทำเป็นแบบอย่าง

จุฑานุช พุ่มอรุณ (2554, น. 47-48) ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยศึกษาวิธีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน รวมทั้งศึกษาการปฏิบัติตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 376 คน โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ สรุปผลการวิจัยออกได้ ดังนี้ ส่วนข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

จำนวนประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร อำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 376 คน มากกว่าครึ่งเป็นผู้หญิง ร้อยละ 59.31 โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อายุ 51-60 ปี (ร้อยละ 44.68) ส่วนใหญ่ สมรสแล้ว (ร้อยละ 47.34) จบการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด (ร้อยละ 44.68) ด้านการประกอบอาชีพ พบว่าประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด (ร้อยละ 30.05) ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,001- 10,000 บาท (ร้อยละ 41.76) และกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหัวไทร 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 73.14) ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พอประมาณ การสร้างภูมิคุ้มกันตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง มีผู้ตอบสูงสุด จำนวน 368 คน คิดเป็นร้อยละ 97.87

พระมหากษัตริย์พงษ์ คำตัน (2554, น. 109) ได้ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษา ระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาใน เขตจังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ของนักเรียน โรงเรียนในเขตจังหวัดนครปฐม จำแนกตามปัจจัยด้านบุคคล 3) ศึกษาปัจจัยทางจิตวิทยา และปัจจัยทางสังคม ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนในเขต จังหวัดนครปฐม 4) ศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ของนักเรียน โรงเรียนมัธยมในเขตจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขต จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 เพื่อเก็บความคลาดเคลื่อนที่ 400 คน พบว่านักเรียน มัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ที่พึงประสงค์แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีระดับคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มากกว่าเพศชาย นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตจังหวัดนครปฐม ที่มี ระดับชั้นต่างกันปฏิบัติตนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน

ภักดี เอื้อราษฎร์ (2555, น. 210) ศึกษาเรื่องการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม ตามแนวปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน : การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กรณีโรงเรียนผดุงนารี สำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน เพื่อกำหนดแนวทางใน การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน ที่เหลืออยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ย

จากมากไปน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ความสุขจิตอยู่ในระดับมาก ความอดทนอยู่ในระดับมาก ความซื่อสัตย์อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในอันดับสุดท้าย คือ ความพอประมาณอยู่ในระดับปานกลาง

สุพรรณณี จันทร์ศรีรัตน์ (2556, น. 107-108) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ เรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านไส้จ้อ อำเภอกันทรวิชัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2555 จำนวน 18 คนพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมการปฏิบัติตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ดังนี้ พอดีด้านจิตใจ มีความเอื้ออาทร การออม และรู้จักคน มิตรดี มิตรชั่ว ฯลฯ พอดีด้านสังคม สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน พอดีด้านเทคโนโลยี รู้จักใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อสภาพแวดล้อม และมีความรู้ที่สามารถพัฒนาตนเองได้

กมลธร ปัญญา (2556, น. 80-81) ศึกษาเรื่อง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1-3 วิทยาลัยอาชีวศึกษาศรีราชา สังกัดเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า ผลการเปรียบเทียบคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน จำแนกตามเพศ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามระดับชั้นโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านมีมนุษยสัมพันธ์ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการประหยัด ด้านความสนใจใฝ่รู้ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการพึ่งตนเอง และด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความมีวินัย ด้านการละเว้นสิ่งเสพติดและการพนัน ด้านความรัก สามัคคี ด้านความกตัญญู ด้านความอดกลั้น และด้านมารยาทไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ปริศนา โลมากุล และชนิสรา แก้วสุวรรณ (2558, น.1-6) ได้ศึกษา การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาได้แก่กลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรีรวมทั้งสิ้น 400 คน ด้วยวิธีการสำรวจ (Survey Research Method) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี มีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเงื่อนไขอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีตามลำดับ ส่วนการประยุกต์ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี โดยรวม

อยู่ระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี พบว่า ด้านความสุขของประชาชนอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านเงินออม ด้านรายได้ที่เพิ่มขึ้น และด้านความเข้มแข็งของประชาชนตามลำดับ ส่วนผลการทดสอบ สมมติฐานพบว่า เพศ, อายุ, ในระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอศรีราชาจังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกัน ส่วนรายได้, อาชีพที่แตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ที่แตกต่างกันและการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม มีความสัมพันธ์ต่อการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี

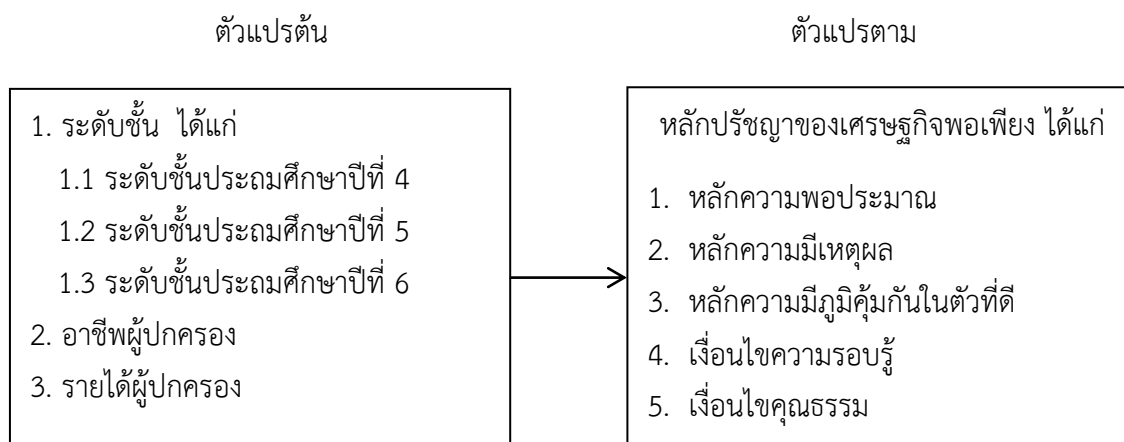
ศรารุณี พึ่งผู้นำ (2560, น. 1-15) ได้ศึกษา ความรู้ความเข้าใจและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันของนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะการบริหารและจัดการสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 579 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบทดสอบรายคู่ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุเฉลี่ย 19.60 ปีกำลังศึกษาอยู่ชั้น ปีที่ 1 และมีรายได้ 3,000-5,000 บาทต่อเดือน มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก จากสื่อโทรทัศน์มากที่สุด และมีความเข้าใจและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับปานกลาง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมและแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นักเรียนทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้นำมาศึกษาเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการปฏิบัติตนด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาเมืองผู้วิจัยได้ทำกรอบแนวคิดวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดการวิจัย